

การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้: กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี

ธนู ไปอาสา^๑ สุวิชา เป้าอารีย์^๒ สุรสิทธิ์ วชิรขจร^๓

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ในประเทศเกาหลีใต้ และช่วงที่อยู่ในประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ในประเทศเกาหลีใต้มีความพยายามสะสมทุนได้ให้มากที่สุดผ่านยุทธศาสตร์การดิ้นรน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งหมด เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 พบว่า มีแรงงานเดินทางกลับมายังประเทศไทย 3 ช่วงเวลา 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเดินทางมาก่อนมาตรการของรัฐควบคุม กลุ่มเดินทางในช่วงเริ่มมีมาตรการควบคุม และกลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคมสงบ ซึ่งกลุ่มที่เดินทางมาก่อนเป็นกลุ่มแรงงานไทยที่ต้องพบกับกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากสังคม เนื่องจากรัฐบาลไม่มีความชัดเจนและมีความล่าช้าในการกำหนดมาตรการควบคุมแรงงานเคลื่อนย้ายกลับประเทศ

คำสำคัญ: การต่อสู้ดิ้นรน, การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19, แรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้

^๑ นักศึกษาปริญญาโท คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ Email: thanu8003@gmail.com

^๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

^๓ ศาสตราจารย์ประจำ สำนักวิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

วันที่รับบทความ: 25 สิงหาคม 2564 วันที่แก้ไขบทความ: 3 ตุลาคม 2564 วันที่ตอบรับบทความ: 12 ตุลาคม 2564

The Struggle for Survival from Covid-19 Pandemic of Illegal Thai Workers in South Korea: A Case Study Udon Thai

Thanu Paarsa^a Suvicha Pouaree^b Surasit Vajirakachorn^c

Abstract

This research objectives are including; to study the experiences of illegal Thai workers in South Korea, to study the struggle of illegal Thai worker during their stay in South Korea and in Thailand; a case study of Udon Thani province. The research uses a qualitative research method with an in-depth interview. The research findings found that Thai worker during their stay in South Korea endeavor to accumulate capital as much as they can. However, with the advent of covid-19 pandemic. Referring to their struggle while staying in Thailand, Three groups coming home in different periods faced with different situations. First was the group returning to Thailand before the exist of state-controlled measures. Second was the group returning to their home-country at the beginning period of state-controlled measures. Third was the group made a homecoming after Thai people becoming familiar with the covid-19 pandemic situation and their moods were calming down. However, the first group were faced with heavy criticisms from society, due to the government's unclear and delay in determining measures to control the homecoming labors.

Keywords: Struggle, COVID-19, Illegal Thai Workers in South Korea

^a Master's Student, School of Social and Environmental Development, National Institution of Development Administration, Email: thanu8003@gmail.com

^b Assistant Professor, School of Social and Environmental Development, National Institution of Development Administration

^c Professor, School of School of Political Science and Laws, Walailak University

Received: 25 August 2021 Revised: 3 October 2021 Accepted: 12 October 2021

บทนำ

การย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศของคนไทยเป็นทางเลือกสำคัญของคนในชนบท โดยเฉพาะแรงงานจากภาคอีสาน ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ภายใต้กระแสนิยมในยุคที่มีการเคลื่อนย้ายทุน แรงงาน และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง (Ayuwat, 2019) สถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศไทยไปสู่ต่างประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศเป้าหมายในแถบเอเชียตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ เป็นต้น โดยเป็นยุคที่ 3 (พ.ศ. 2535-2561) ของการเคลื่อนย้ายแรงงาน (Ayuwat et al., 2010) ซึ่งประเทศเหล่านี้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจมีการขยายตัวและต้องการแรงงานจำนวนมากจึงกลายเป็นตลาดแรงงานสำคัญของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ส่งผลให้แรงงานไทยจำนวนหนึ่งที่มีความต้องการที่จะไปทำงานในประเทศดังกล่าวมีการลักลอบเข้าประเทศเพื่อทำงานอย่างผิดกฎหมาย ดังตารางที่ 1 (Ministry of Labor, 2019) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีจำนวนของประชากรที่ไปทำงานประเทศเกาหลีใต้มากที่สุดทั้งรูปแบบที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย (TNN24, 2018) และจังหวัดอุดรธานีเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนของแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศแบบผิดกฎหมายในเกาหลีใต้สูงที่สุดในประเทศ (Udon Thani Provincial Public Health Office, 2020)

ตารางที่ 1 จำนวนแรงงานไทยในต่างประเทศ รอบ 12 เดือน (1 ตุลาคม 2561 – 30 กันยายน 2562)

ประเทศ	จำนวนแรงงานไทยในต่างประเทศ (คน)		
	แรงงานถูกกฎหมาย	แรงงานผิดกฎหมาย	รวม
1. เกาหลีใต้	22,699	140,363	163,062
2. มาเลเซีย	38,591	100,000	138,591
3. ไต้หวัน (ไทเป)	42,906	22	42,928
4. อิสราเอล	23,243	1,852	25,095
5. ญี่ปุ่น	13,505	7,480	20,985
รวมทั้งสิ้น	140,944	249,717	390,661

ที่มา: ปรับปรุงมาจาก (Ministry of Labor, 2019)

หมายเหตุ ข้อมูลแรงงานผิดกฎหมายเป็นข้อมูลประมาณการ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไปทุกทวีปทั่วโลก และการแพร่ระบาดของไวรัสในเกาหลีใต้ส่งผลให้มีผู้ติดเชื้อ จำนวน 7,382 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มีนาคม 2563) และทำให้แรงงานไทยที่ทำงานอยู่ประเทศเกาหลีใต้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายรายงานตัวกลับประเทศไทยกว่า 5,000 คน (Department of Disease Control, 2020) ทั้งนี้ แรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอุดรธานีมีการรายงานตัวกลับประเทศจำนวนประมาณ 500 คน ซึ่งนับว่ามากที่สุดในประเทศ จังหวัดอุดรธานีจึงเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจต่อการศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยในภาวะวิกฤตจากการแพร่ระบาดของไวรัส (Udon Thani Provincial Public Health Office, 2020) อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ “การเคลื่อนย้ายกลับ” ของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมในหลายแง่มุมในด้านลบ

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาในข้างต้น จึงสนใจที่จะศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยมุ่งเน้นศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานผ่านความหมายและพลวัตที่สร้างประสบการณ์ทางสังคมจากการเดินทางกลับประเทศไทย รวมทั้งความเป็นการเมืองของมาตรการต่าง ๆ ของรัฐในการรองรับสถานการณ์การแพร่เชื้อไวรัส COVID-19 ตลอดจนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของแรงงานที่มีต่อความเห็นของคนไทยที่สะท้อนเมื่อแรงงานกลับสู่บ้านเกิดเมืองนอนในช่วงวิกฤตเพื่อเอาตัวรอด เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของแรงงานการดำรงอยู่ที่มีทัศนะ วิธีการในการดิ้นรนเพื่อให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสความผันผวนของโลกในยุคปัจจุบัน และการต่อสู้กับความยากจนด้วยวิถีทางแห่งการค้าแรงงาน ตลอดจนบทบาทของรัฐในการพัฒนาการบริหารจัดการแรงงานที่ไปทำงานต่างประเทศ และคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้
- 2) เพื่อศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
- 3) เพื่อศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ในประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรน 2) แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว 3) แนวคิดที่ว่าด้วยการย้ายถิ่น 4) แนวคิดเกี่ยวกับการตีตราทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

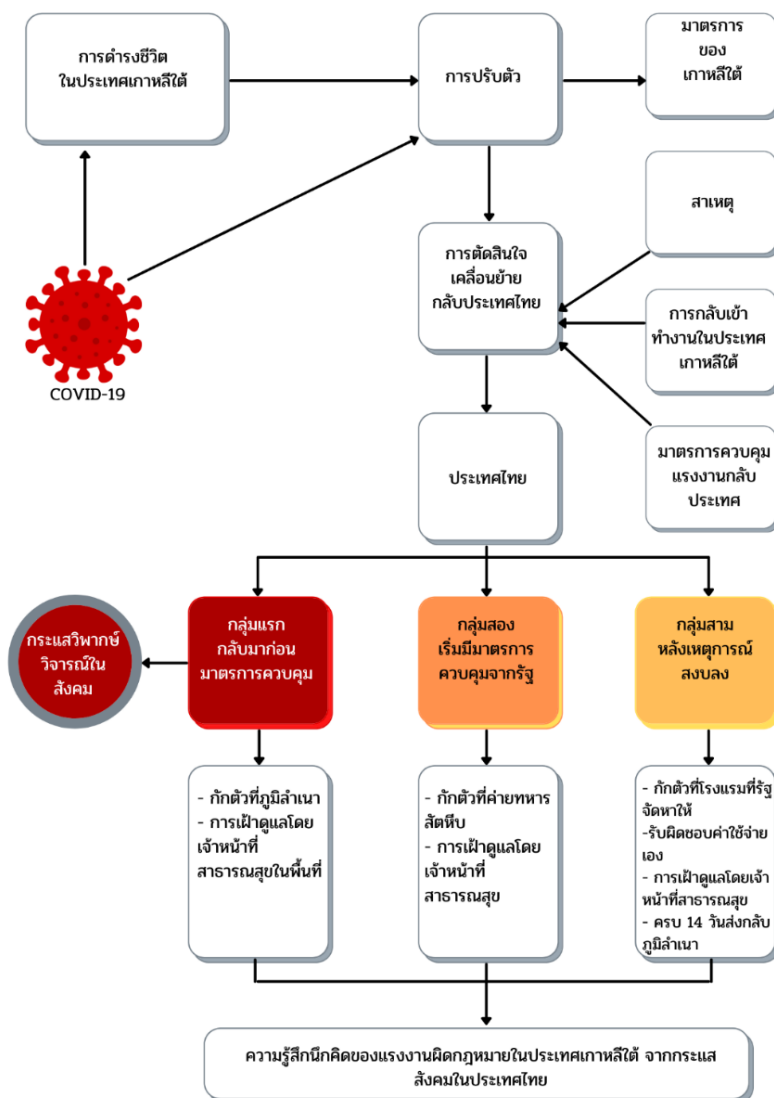
แนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรน เป็นแนวคิดที่ Marx ได้อธิบายการต่อสู้ระหว่างชนชั้นชนชั้นที่มีปัจจัยในการผลิตเป็นผู้ปกครอง รัฐเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของพวกนายทุน การมีรัฐ (State) และมีรัฐบาล (Government) ไม่ว่าในยุคไหน ๆ จะต้องมีการกีดกันและเอารัดเอาเปรียบกันเสมอ รัฐเป็นบ่อเกิดการแบ่งแยกชนชั้น และนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างชนชั้น แต่ละชนชั้นก็จะสถาปนาอำนาจของตนพยายามที่จะให้ตนเองอยู่เหนือชนชั้นอื่น กลายเป็นผู้กดขี่ชนชั้นอื่น ดังนั้นกลไกของรัฐจึงเป็นเพียงเครื่องมือแห่งการกดขี่ระหว่างชนชั้น การกดขี่ของเอารัด เอาเปรียบหรือต่อสู้ขัดแย้งกันระหว่างชนชั้นจะหมดไป ก็ต่อเมื่อมีการยกเลิกชนชั้น ยกเลิกอำนาจรัฐ ความขัดแย้งก็จะไม่บังเกิดขึ้น จะต้องทำการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพผู้ที่มีมวลชลจำนวนมาก ซึ่งมีเป้าหมายยึดอำนาจบริหารเพื่อประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ (Khamnak, 2005)

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวโดย Roy & Andrews (1999) ที่ชี้ว่าการปรับตัวนั้น คือ แก้ไขปรับปรุงตนเองในบางอย่างทั้งด้านร่างกาย จิตใจรวมทั้งสภาพแวดล้อม เพื่อให้ตนเองนั้นสามารถที่จะมีชีวิตอยู่รอดอย่างเป็นปกติสุข ทั้งนี้จะเป็นส่วนที่จะช่วยอธิบายถึงการปรับตัวของแรงงานในสภาวะที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 และเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนาซึ่งจะต้องมีการปรับตัวทั้งอารมณ์ การรับรู้ การเรียนรู้ การรับข้อมูล การตัดสินใจ เป็นต้น เพื่อให้อยู่รอดและสามารถอยู่ร่วมกับสังคม

ด้านแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่น เป็นแนวทางในการอธิบายปรากฏการณ์การเคลื่อนย้ายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งแนวทางการศึกษาเคลื่อนย้าย รวมทั้งการไม่เคลื่อนย้าย สามารถนำไปสู่การทำความเข้าใจชีวิตในระหว่างการเคลื่อนย้าย การดำรงอยู่เพื่อเอาชีวิตรอดในพื้นที่ สาเหตุของการเคลื่อนย้าย และผลกระทบประสบการณ์ของการเดินทาง และเครือข่ายทางสังคมของการเคลื่อนย้ายถิ่นที่ทำให้แรงงานที่มีการเคลื่อนย้ายได้สำเร็จ (Urry, 2007)

แนวคิดเกี่ยวกับการตีตราทางสังคม โดย Howard Becker (1963) ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มิชอบภาพสำคัญอย่างยิ่งในการประทับตราก็คือกลุ่มที่มีอำนาจ เพราะกลุ่มที่มีอำนาจเป็นผู้ที่สร้างกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาใช้บังคับสมาชิกในสังคม และเป็นผู้ที่คอยชี้ว่าใครคือผู้กระทำผิดหรือผู้เบี่ยงเบน ซึ่งแน่นอนผู้ที่ถูกประทับตราจะได้แก่ กลุ่มที่ไม่มีอำนาจ เช่น คนชั้นต่ำ คนจน ชนกลุ่มน้อย เป็นต้น ในขณะที่คนที่มีอำนาจและชนชั้นสูง มักจะไม่ถูกประณามและลงโทษถึงแม้จะเป็นผู้กระทำผิดหรือเป็นผู้เบี่ยงเบนก็ตาม ดังนั้น พฤติกรรมใดเป็นการเบี่ยงเบนหรือไม่ จะเป็นเรื่องที่ถูกกำหนดโดยมาตรฐานและการตัดสินใจของกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม และกฎเกณฑ์ที่ตัดสินใจว่าใครคือผู้เบี่ยงเบน จึงเป็นเรื่องที่พิจารณาจากลักษณะของตัวผู้กระทำมิใช่พิจารณาจากลักษณะของการกระทำ

แนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แนวคิดนำในการวิจัย

ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิทยาการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวคิดในการศึกษา โดยเริ่มจากการศึกษา การดำรงชีวิตอยู่ของแรงงานผิวดกกฎหมายระหว่างที่ทำงานอยู่ในประเทศเกาหลีใต้ ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ซึ่งมีการระบาดอย่างหนักในเกาหลีใต้ จากนั้นเป็น การศึกษาถึงการปรับตัวของแรงงานขณะที่มีการระบาดของไวรัส รวมทั้งมาตรการของรัฐบาลเกาหลีที่มี

ต่อแรงงานผิดกฎหมายในประเทศ ตลอดจนการตัดสินใจของแรงงานในการที่จะเดินทางกลับประเทศไทย เพื่อศึกษาสาเหตุ และความคาดหวังเรื่องการทำงานในอนาคต และนโยบายของรัฐบาลเกาหลีการควบคุม แรงงานเมื่อจะเดินทางที่มีผลต่อการความสามารถในการเคลื่อนของแรงงาน อีกทั้งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดระหว่าง การเดินทางออกจากเกาหลีใต้

เมื่อแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ เดินทางถึงประเทศไทยซึ่งแรงงานไทยที่เดินทางเข้ามาในประเทศซึ่งมีทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการควบคุมของรัฐ 2) กลุ่มที่เดินทางมาในช่วงที่เริ่มมาตรการ และ 3) กลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคม สงบลงซึ่งรัฐจัดให้เข้ากักตัวที่โรงแรม แต่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง เมื่อครบกำหนด 14 วัน หากไม่มีอาการติดเชื้อรัฐจะส่งกลับภูมิลำเนา แต่หากพบว่ามีอาการติดเชื้อจะส่งตัวเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล จากกลุ่มผู้เดินทางมาจากประเทศที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ แรงงานได้รับประสบการณ์อะไรจากการกักกันในสถานที่ต่าง ๆ ที่รัฐกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการกักกันที่บ้านในภูมิลำเนา การกักกันในค่ายทหาร รวมทั้งเกิดความรู้สึกอย่างไรต่อแรงเสียดทานทางทัศนคติที่เกิดขึ้นจากกระแสสังคมจนนำมาสู่ความขัดแย้งของคนในสังคม ที่เกิดการเดินทางกลับประเทศไทยของแรงงานผิดกฎหมายที่ไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้จำนวนกว่า 5,000 คน รวมทั้งการเสนอถึงแนวทางแก้ไขปัญหความขัดแย้งทางสังคมในภาวะวิกฤติในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เพื่อศึกษาความหมายและประสบการณ์จากการต่อสู้ดิ้นรนตลอดการเดินทางกลับสู่ประเทศไทย ปัญหาและแนวทางแก้ไขความขัดแย้งในสังคมในภาวะวิกฤติการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานไทยผิดกฎหมายในเกาหลีใต้ จึงได้สังเคราะห์แนวคิดนำในการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบของกรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบกับการศึกษาเอกสาร สื่อต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย 1 ปี ทั้งนี้พื้นที่ในการวิจัย คือ จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ที่มีการรายงานตัวกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ จำนวนกว่า 500 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่มากอันดับสูงสุดของประเทศ (Udon Thani Provincial Public Health Office, 2020) และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ที่เดินทางกลับประเทศไทยในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เพื่อศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากการศึกษากรณีของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้แล้วรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผล และวิเคราะห์ผล ทั้งนี้การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นการเลือกตามจุดมุ่งหมาย (Purposive Selection) ซึ่งมีจำนวน 18 คน จาก 6 หมู่บ้าน ๆ ละ 3 คน ในการเลือกหมู่บ้านทั้ง 6

หมู่บ้านนั้น พิจารณาจากหมู่บ้านที่มีแรงงานไทยรายงานตัวกลับเข้าพื้นที่มากที่สุด 1) กลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขที่ดูแลกลุ่มแรงงานไทยที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน และ 3) กลุ่มชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงแรงงานที่เคยไปทำงานแบบผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หมู่บ้านละ 1 คน ประกอบกับการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีข้อคำถามแบบปลายเปิด เพื่อเปิดกว้างให้กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ซึ่งจะใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 1 ชั่วโมง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาภิบาลวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

บริบทของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้และประเทศไทย

การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้โดยยืนยันผู้ติดเชื้อไวรัส 7 รายแรกในวันที่ 31 มกราคม 2563 จากนั้นเริ่มพบผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นและสูงที่สุดคือวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563 จากกลุ่มที่ไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในเมืองแทกู ซึ่งมีการยืนยันผู้ติดเชื้อจำนวน 2,337 ราย ขณะเดียวกันการระบาดทั่วของ COVID-19 ในประเทศไทย ดำเนินอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยเป็นประเทศที่มีผู้ป่วยยืนยันรายแรกนอกประเทศจีน การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้น การแพร่เชื้อท้องถิ่นที่มีรายงานรายแรกมีการยืนยันเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2563 และมีการพบผู้ติดเชื้อในจำนวนหลักสิบคน เรื่อยมากระทั่งช่วงเดือนมีนาคม 2563 พบผู้ติดเชื้อสูงสุดถึง 1,136 รายมีการระบุสาเหตุจากกลุ่มการแพร่เชื้อจากหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหญ่สุดเกิดขึ้นในการแข่งขันมวยไทย ณ สนามมวยเวทีลุมพินี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2563 ผู้ป่วยยืนยันแล้วเพิ่มเกิน 100 คนต่อวัน ในอีก 1 สัปดาห์ต่อมาและแพร่กระจายไปเรื่อย ๆ จนทั่วประเทศ

จากสถานการณ์ของทั้งสองประเทศส่งผลให้แรงงานไทยที่อาศัยอยู่ในประเทศเกาหลีใต้เริ่มทยอยรายงานตัวเพื่อขอเดินทางกลับ สอดคล้องกับสถานการณ์ในเกาหลีใต้และไทยในช่วงปลายเดือนมกราคมถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2563 เมื่อเปรียบเทียบสถิติของผู้ติดเชื้อภายในประเทศของทั้งสองพบว่า ช่วงเวลาที่จำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศเกาหลีใต้พุ่งสูงขึ้นหลักพันคนและเพิ่มขึ้นทุกวันในจำนวนหลักร้อยคนขึ้นนั้น จำนวนของผู้ติดเชื้อในประเทศไทยยังอยู่ในหลักสิบอย่างคงที่เป็นเวลากว่า 1 เดือน ดังนั้นจากข้อมูลการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์กันในเรื่องของการตัดสินใจและการเดินทางออกจากประเทศที่มีความเสี่ยงสูงอย่างเกาหลีใต้ สถานการณ์ในประเทศเกาหลีใต้ที่มี

ความรุนแรงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสที่มากกว่าประเทศไทย จึงเป็นอีกหนึ่งแรงผลักดันที่ทำให้แรงงานไทยในประเทศเกาหลีใต้เกิดความหวັงวิตกต่อความปลอดภัยในชีวิตจึงตัดสินใจเดินทางกลับมายังประเทศไทยในช่วงต้นเดือนมีนาคม และกลับมายังประเทศภูมิลำเนาที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อต่ำ ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อน้อย ทั้งยังเป็นบ้านเกิดเมืองนอนที่มีครอบครัวคอยดูแลหากกลับไปกักตัวที่ประเทศตนเอง ทั้งนี้กระทรวงแรงงานรายงานว่าแรงงานไทยที่เดินทางกลับจากประเทศเสี่ยงต่อการติดเชื้อและแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 รายงานว่าตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม 2562 ถึงวันที่ 1 มีนาคม 2563 มีคนไทยที่อยู่เกินวีซ่าแจ้งสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเกาหลีใต้ เป็นการสมัครใจขอเดินทางกลับ จำนวน 5,248 คน โดย 4,727 คน เดินทางกลับไทยมาแล้ว (Workpoint News, 2020)

การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

การดำรงชีวิตของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ในภาวะปกติ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน พบว่า การดำรงชีวิตมีลักษณะเป็นแบบแผนซึ่งคล้ายกัน คือ ลักษณะงานที่แรงงานไทยผิดกฎหมายทำในประเทศเกาหลีใต้ คือ งานประเภท 3D ได้แก่ Dirty งานสกปรก Dangerous งานเสี่ยงอันตราย และ Difficult งานยากงานลำบาก ซึ่งเป็นงานที่คนเกาหลีใต้ไม่นิยมทำ โดยทั้งนี้แรงงานไทยจะพยายามที่จะเปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเกิดความพึงพอใจทั้งด้านของค่าตอบแทน สวัสดิการ เงื่อนไขข้อตกลงระหว่างนายจ้างที่เอื้อต่อความอยู่รอดของแรงงานไทย รวมทั้งการเรียนรู้ทักษะงานและภาษา เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองจากการสื่อสารและสร้างโอกาสในการเลื่อนขั้น ทางด้านการรักษาความสัมพันธ์ของครอบครัว เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการที่ทำให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวกระชับเข้าใกล้มากยิ่งขึ้นผ่านการสื่อสารทางวิดีโอคอลซึ่งจะทำให้เห็นหน้าหรือสถานการณ์ปัจจุบันของแต่ละฝ่าย กรณีที่ไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้แบบคู่สามีภรรยา จะมีความพยายามที่จะหางานที่สามารถอยู่ด้วยกันได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องแยกกันจะมีการเดินทางมาพบกันในวันหยุดประจำสัปดาห์ การดำเนินชีวิตของแรงงานต้องอยู่อาศัยอย่างหลบซ่อนยังคงเป็นเรื่องปกติของแรงงานไทยผิดกฎหมาย แต่มีการเรียนรู้และปรับตัวเพื่อที่จะสามารถเอาตัวรอดได้ รวมทั้งการที่จะสามารถสร้างกระบวนการหลบหนีร่วมกันกับนายจ้างได้ จนบางคนสามารถอยู่อาศัยและทำงานในประเทศได้มากกว่า 10 ปี ระหว่างนั้นมีการสะสมทุนผ่านการโอนเงินกลับไปยังครอบครัวเพื่อการบริหารจัดการ อาทิ ซื้อที่ดิน รถยนต์ สร้างบ้าน ส่งเสียจนเจือครอบครัว ตามแต่การวางแผนของแต่ละครอบครัวในการที่จะให้ผู้ใดเป็นคนเก็บออมหรือบริหารจัดการ ถึงกระนั้นแรงงานต้องรับภาระและความเสี่ยงเมื่อเกิดการเจ็บป่วยระหว่างการทำงาน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่สูง และมีความเสี่ยงในหลายด้านทั้งการถูก

กตซีจากนายจ้าง การทำงานที่มีความอันตราย การถูกจับกุมก่อนได้งานและกลายเป็นหนี้สินจากการกู้ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาทำงานด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...เรามีพี่น้องอยู่ทางฟูน ค่ะเจ้าไปอยู่หลายปี
 เพิ่นกะหางาน เดีนเรื่องให้ แต่งงานช่วงแรกมันหนัก เงินกะบ่
 ได้หลายปานได้ เฮ็ดงานอยู่เกาหลีสั่งต้องเบิ่งเรื่องเงินค่าแรง ที่
 พัก เจ้านายใจดีบ่ เพราะคนเกาหลีสั่งเอาใจยากคัก เรื่องเฮ็ด
 งานเฮาอาศัยเฮ็ดโอเอจั่งได้กะสิได้เฮ็ดแล้ว ฟาวเก็บกำเอา
 ผลประโยชน์ให้ได้หลายได้เร็วที่สุด สิได้เมื่อบ้านตัว...”
 (นายซี, การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เข้ามายังประเทศเกาหลีใต้และมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ติดเชื้ออย่างต่อเนื่องในทุกวัน แรงงานไทยซึ่งอาศัยในเมืองสำคัญต่าง ๆ ในประเทศ จึงเริ่มมีการปรับตัวและการตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทย โดยแรงงานมีการติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสอย่างใกล้ชิด ประกอบกับการประเมินความรุนแรงของสถานการณ์เพื่อประกอบการตัดสินใจ และมีการไปโรงพยาบาลของรัฐเพื่อตรวจหาเชื้อไวรัส โดยเสียค่าตรวจ 160,000 วอน (ประมาณ 4,200 บาท) ในบางรายที่มีความสงสัยอาการของตนเอง ตลอดจนมีการวางแผนเคลื่อนย้ายกลับประเทศไทยโดยประเมินสถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในเมืองที่ตนอาศัยอยู่ พร้อมทั้งติดตามเรื่องการคมนาคมเคลื่อนย้ายกลับมายังประเทศไทย ทั้งยังศึกษานโยบายของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ให้แรงงานผิดกฎหมายในประเทศรายงานตัวกลับประเทศต้นทางแบบไม่ติดบัญชีดำ และสามารถเดินทางเข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายได้อีกครั้ง โดยแรงงานสามารถรับรู้ข่าวสารมาตรการในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จากทางการของรัฐบาลไทยและเกาหลีใต้นั้นคือช่องทางออนไลน์ กล่าวคือ ทาง Facebook ที่เป็นพื้นที่สาธารณะที่จะแจ้งข่าวสารต่าง ๆ เป็นภาษาไทยและภาษาเกาหลี ด้วยให้แรงงานนั้นสามารถที่จะรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ช่วงโควิดนั้นย้ายอยู่เมืองแทกูเนาะ ม่องมัน
 ระบาดหนักเฮากะคิดย้ายอยู่ เลยอยากสิเมื่อบ้าน แต่คิดยาก
 สิเฮ็ดหยังกินคั่นกลับบ้าน แนวเรียนมามันกะลิมจนเปิดแล้ว
 คั่นสิไปเฮ็ดไฮเฮ็ดนาคือสิบรวรดอก...” (นายดี, การสัมภาษณ์,
 15 ตุลาคม 2563)

การตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับประเทศต้นทางของแรงงานในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส ทวีความรุนแรงมียอดผู้ติดเชื้อสูงขึ้นทุกวัน กลุ่ม

แรงงานจึงมีความหวาดกลัวต่อการติดเชื้อจึงตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับประเทศไทยในช่วงที่สถานการณ์ยังไม่รุนแรงเท่าเกาหลีใต้ อีกสาเหตุบางส่วนคือความสามารถที่จะปลดภาระหนี้สินและมีเงินเก็บหรือสามารถสะสมทุนจำนวนหนึ่งจากการทำงานเป็นเวลามากกว่า 5 ปี ซึ่งมองว่าเป็นโอกาสที่จะได้กลับไปยังภูมิลำเนาของตนเองหลังจากที่มาทำงานเป็นเวลาหลายปีในประเทศเกาหลีใต้ ตลอดจนมองเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะกลับไปตามนโยบายของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ให้แรงงานผิดกฎหมายในประเทศรายงานตัวกลับประเทศต้นทางแบบไม่ติดบัญชีดำ และสามารถเดินทางเข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายได้อีกครั้ง ตลอดจนการกลับไปดูแลครอบครัวในภาวะวิกฤต ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...เฮาคิดยากคักอยู่ จักกลับไปต่อรีพอสำนั
เพราะตอนนั้นเงินดี งานดีตามเป้า โควิดระบาดทางย่านกะ
ย่านอยู่ กะเลยคิดยากว่าสืออยู่สู้ต่อรีสิกลับบ้านดี แต่ตอนนั้น
รัฐบาลเกาหลีเขามีนโยบายรายงานโตกลับ แล้วกะยังเข้า
ประเทศได้อีกอยู่ละ ฟังแล้วกะพอให้คิดนา...” (นายเอ, การ
สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

ดังนั้น รูปแบบของการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ คือ การพยายามวางยุทธศาสตร์ของการดำรงชีพ อาทิ การหาหนทางในการที่จะเข้าไปทำงานประเทศเกาหลีใต้ การพยายามเปลี่ยนงานจนกว่าจะเกิดความพึงพอใจเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน สวัสดิการต่าง ๆ การสร้างอำนาจต่อรองกับนายจ้างโดยการเรียนรู้ภาษา การรักษาความสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 จึงพยายามที่จะหาหนทางที่จะเอาชีวิตรอดด้วยการติดตามข่าวสารทั้งแนวทางการป้องกันโรค ตลอดจนนโยบายด้านแรงงานจากภาครัฐของทั้งสองประเทศ และวางแผนที่จะเดินทางกลับบ้านเกิดของตนเนื่องจากสถานการณ์ที่มีความรุนแรงน้อยกว่าในเกาหลีใต้เพื่อจะรักษาชีวิตตนเอง

การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในช่วงที่อยู่ประเทศไทยเพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

ประสบการณ์ในระหว่างการเดินทางกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกที่กลับมาแล้วเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ของสังคม กลุ่มที่สอง (กลุ่มที่เริ่มมีมาตรการควบคุมของรัฐบาล) และกลุ่มที่สาม คือ กลุ่มที่กลับมาหลังกระแสสังคมเงียบลงไป ซึ่งมีข้อค้นพบดังนี้ **กลุ่มแรก** กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการของรัฐจะเริ่มควบคุม กล่าวคือ มีแรงงานจำนวน 80 คน ที่เดินทางมาถึงสนามบินในประเทศไทยในช่วงเช้าวันที่ 4 มีนาคม 2563 และได้เดินทางกลับไปยัง

ภูมิลาเนาของตนเองทันที ซึ่งผ่านเพียงกระบวนการคัดกรองมาจากต้นทางคือประเทศเกาหลีใต้เท่านั้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ออกประกาศให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวให้ไปรายงานตัวที่หน่วยงานสาธารณสุขใกล้บ้าน ภายใน 3 วัน นับจากวันที่ 7 มีนาคม 2563 หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุก 1 ปี ปรับไม่เกิน 2 แสนบาท ตาม พ.ร.บ. ควบคุมโรคฯ 2558 ในแรงงานกลุ่มนี้เองเมื่อเดินทางถึงภูมิลาเนาที่มีแรงงานบางคนที่ไม่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐตามที่รองนายกรัฐมนตรีกล่าวคือให้กักตัวและดูแลตนเองอยู่ที่บ้าน แต่ยังมีบางส่วนที่ไปในที่สาธารณะ เช่น ร้านอาหารที่มีผู้คนชุกชุม สถานบันเทิง เป็นต้น หรือเดินทางไปพบญาติทันทีโดยไม่มี การกักตัวให้ครบ 14 วัน จึงก่อให้เกิดความเสี่ยงทางสังคมถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จากกลุ่มแรงงานเหล่านี้

แรงงานต้องพบกับการความรู้สึกสับสนจากกระบวนการรับมือของภาครัฐในช่วงที่อยู่สนามบิน สุดท้ายจึงมีปล่อยให้แรงงานกระจายตัวกลับไปกักตัวอยู่ที่ภูมิลาเนาของตนเอง อย่างไรก็ตามมีทั้งผู้ที่ให้ความร่วมมือและไม่ได้ให้ความร่วมมือในการกักตัวดังที่ปรากฏเป็นข่าวเกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ในสังคม ดังนั้นจึงเป็นความขาดประสิทธิภาพของภาครัฐในการบริหารจัดการในเรื่องการออกมาตรการรับมือแรงงานไทยกลับมายังประเทศที่ไม่ทันต่อสถานการณ์ และอีกส่วนคือการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับแรงงานผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐในการกักตัว จึงเป็นการสร้างการตีตราทางสังคมจากทั้งสองส่วนทั้งภาครัฐที่มีอำนาจและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของแรงงานเอง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...พาเขาอย่างต่อเนื่องอ้อมสนามบินอยู่
เจ้าหน้าที่กะเห็ดหยังปลีก เพราะตอนนั้นมันใหม่อยู่ มีแต่
นโยบายแต่ไปปั่นฮอตการปฏิบัติ ย่างไปคนกะเหลียวเบ็ง
เต็มอยู่พอปานเอาไปประจาน คิดในใจสิเอากูเห็ดหยังกะเห็ด
เด้อ สีฆ่าทั้งกะฆ่า คันมันมีติดเชื้อกะติดกันทั้งสนามบิน...”
(นายเอ, การสัมภาษณ์, 30 กันยายน 2563)

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่รัฐบาลเริ่มมีมาตรการควบคุม โดยเริ่มวันที่ 7 มีนาคม 2563 ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดมาตรการการรับมือการเคลื่อนย้ายกลับของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้ โดยทั้งนี้ ก่อนหน้ารัฐบาลไทยได้ขอความร่วมมือสำนักงานประเทศเกาหลีใต้กักตัวเพื่อดูอาการก่อนออกเดินทาง 14 วัน หากพบว่าติดเชื้อไวรัส COVID-19 ให้ส่งตัวรักษาที่ประเทศเกาหลีใต้ ส่วนผู้ที่ตรวจคัดกรองผ่านให้สามารถขึ้นเครื่องบินได้ โดยทั้งนี้ในระหว่างที่อยู่บนเครื่องบินจะมีการจัดโซนที่นั่งสำหรับแรงงานที่เดินทางกลับประเทศไทย รวมทั้งต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาและมีการแยกห้องน้ำโดยเฉพาะ มาตรการกักตัวเริ่มจากเที่ยวบินแรกที่มาจากประเทศเกาหลีใต้และลงจอดในประเทศไทยในเวลา 21.00 น. เมื่อถึงสนามบินในประเทศไทยจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองบุคคลโดยแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ผู้ที่คัดกรองแล้วพบว่ามิใช่ติดเชื้อไวรัสหากใครเข้าข่ายเฝ้าระวังโดยให้แยกส่วนออกไปรักษาตัวทันที
 2) ผู้ที่ผ่านการคัดกรองแต่พบว่าไม่มีไข้ แต่เดินทางที่มาจาก พื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงคือ เมืองแทกู และ จังหวัดคยองซึงเหนือ และอีกประเภทคือ 3) ผู้ที่มาจากพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ำ โดยทั้งประเภทที่ 1 และ 2 จะต้องไปเข้ารับการกักกันตัวเพื่อเฝ้าดูอาการที่ค้ำยทหารสัทธิบ แต่ทั้งนี้ด้วยจำนวนแรงงานกว่า 104 คน ทำให้ใช้เวลาตั้งแต่ 22.00 น. จนถึง 04.00 น. ถึงจะแล้วเสร็จกระบวนการคัดกรองก่อนเข้าที่พัก เมื่อครบ 14 วันหากไม่พบว่ามีอาการติดเชื้อ จะมีการรับ-ส่งแรงงานกลับภูมิลำเนาในแต่ละจังหวัด

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายกลับมาหลังกระแสสังคมเรื่องแรงงานไทยผิดกฎหมายกลับ ประเทศไทยสงบลงไป กระบวนการที่สร้างประสบการณ์ตั้งแต่เกาหลีใต้ยังคงเป็นมาตรการเดียวกันกับทั้งสองกลุ่มที่ผ่านมา เมื่อถึงประเทศไทยต้องมีการตรวจคัดกรองโรค หากพบว่าติดเชื้อไวรัสจะส่งตัวไปรักษา หากไม่พบเชื้อจะส่งไปสถานที่กักตัวที่รัฐจัดให้ ซึ่งเป็นโรงแรมในกรุงเทพฯ และมีเจ้าหน้าที่รัฐคอยติดตาม เฝ้าดูอาการโดยการให้รายงานผลผ่านไลน์กลุ่มที่ตั้งขึ้น ทั้งนี้แรงงานที่เดินทางมาในรอบนี้จะต้องมีการรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายเอง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยังมีความบกพร่องคือการดูแลคนที่กักตัวตลอด 14 วัน ทั้งด้านสาธารณสุขโรค การเฝ้าติดตามอาการอื่น ๆ แทรกซ้อน รวมทั้งความสะดวกในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ซึ่งแรงงานบางคนประสบปัญหาในความสะดวกต้องมีการปรับตัวแต่วิธีการนั้นมีความเสี่ยงต่อการที่จะแพร่ระบาดเชื้อไวรัสหากแรงงานคนนั้นคือ ผู้ติดเชื้อ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์

“...ให้อ้ายไปกักโตอยู่โรงแรมในกรุงเทพ วัด
 ใช้รายงานผลทางไลน์ หอดเวลาเคาะประตูเอาข้าวมาให้ แต่
 5 มื้อสุดท้ายแอร์ฮ้าง ลำบากหลายหลายใจบ่ออกได้แถมประตู
 เอาพอได้มีอากาศหายใจ กะเฮ็ดบาปเฮาโหด แจ้งโผกะมิดทั้ง
 คนมาส่งทั้งโรงแรม คั่นแน่นเฮาติดเชื้อกะคือสิติดไปนำกันละ
 คนที่ย่างผ่าน...” (นายซี, การสัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563)

อภิปรายผล

การศึกษาการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานไทยผิดกฎหมายในประเทศเกาหลีใต้เพื่อความอยู่รอดในภาวะวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 พบว่า ในช่วงก่อนการไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้แบบผิดกฎหมายของแรงงานไทยทุกคนล้วนมีชุดประสบการณ์ในการดิ้นรนเพื่อที่จะสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งมีทั้งการทำงานในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร แต่ไม่สามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ สอดคล้องกับคำอธิบายของ Wallerstein (อ้างถึงใน Wongboonsin, 2009) ที่กล่าวว่า กระบวนการสั่งสมทุนนั้น อาศัยการกระจายสินค้าและเงินทุนเข้าไปในพื้นที่ชายขอบ ซึ่งดำรงวิถีชีวิต

แบบชนบทดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคการเกษตรในชนบทเปลี่ยนไปสู่แรงงานราคาถูกระยะใหม่ นอกภาคการเกษตร

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายแรงงานนั้นแต่ละบุคคลมีความสามารถไม่เท่ากัน จากการศึกษาพบว่า การไปทำงานประเทศเกาหลีใต้นั้นบางคนใช้เวลากระบวนการของภาครัฐที่มีการจัดส่งแรงงานแบบ Employment Permit System (EPS) เป็นเวลาถึง 2 ปี กว่านายจ้างจะเรียกตัว แต่หลายคนไม่อาจที่จะรอเวลาได้จึงก่อให้เกิดการลักลอบเข้าเมืองในช่องทางและโอกาสต่าง ๆ อาทิ การติดต่อผ่านญาติที่เคยไปทำงาน เพื่อนฝูงชักชวน สอดคล้องกับแนวคิดของ Massey et al. (1998) ที่ชี้ให้เห็นว่า ชุตสายสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่เชื่อมโยงผู้ย้ายถิ่น ผู้ที่เคยย้ายถิ่นมาแล้ว และผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นในประเทศต้นทางและในประเทศปลายทางเข้าไว้ด้วยกัน ผ่านสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อนฝูง และการอยู่ในชุมชนบ้านเกิดเดียวกัน และกลายเป็นแรงงานผิดกฎหมายหรือที่เรียกกันว่า “แรงงานผีน้อย” การจะเป็นแรงงานผีน้อยต้องมีการเตรียมตัววางแผนมากพอสมควร ได้แก่ การกู้เงินจากแหล่งทุน บางคนนำอสังหาริมทรัพย์เข้าจำนองเพื่อจะกู้เงินไปทำงาน บางคนต้องขอกู้จากญาติเพราะไม่มีหลักทรัพย์อื่นใดให้จำนอง จึงทำให้ความสามารถในการเคลื่อนย้ายแรงงานนั้นไม่เท่ากันบางคนมีสภาพคล่องซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ในการเตรียมตัว พร้อมทั้งมีเงินทุน สอดคล้องกับแนวคิด Kwon (อ้างถึง Janthajam, 2018) อธิบายว่า ความสามารถในการเคลื่อนย้ายเชื่อมโยงกับทรัพยากรที่ผู้คนมีอยู่ การเคลื่อนย้ายที่เกิดขึ้นในแต่ละปรากฏการณ์ เป็นสิ่งที่ผู้คนไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมกัน การเคลื่อนย้ายนั้นเป็นได้ทั้งการสร้างภาวะเคลื่อนไหว (Movement) ภาวะหยุดนิ่ง (Stasis) และการรอ (Waiting) นอกจากนี้สิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือเครือข่ายทางสังคมที่เป็นส่วนในการทำให้การเคลื่อนย้ายนั้นประสบความสำเร็จและมีความราบรื่น

นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อแรงงานไทยสามารถที่จะเข้าไปยังประเทศเกาหลีใต้ได้แล้วนั้น ประสพการณ์ของการกลายเป็น “ผีน้อย” แบบเต็มตัว ข้อค้นพบอย่างหนึ่งที่แรงงานทุกคนพยายามที่จะเปลี่ยนงานบ่อยเพราะการเข้าไปทำงานในช่วงแรกหลายคนเลือกงานไม่ได้มากนัก บางคนต้องอยู่ในพื้นที่ยากลำบาก จึงมีการเปลี่ยนงานเพื่อหางานที่มีค่าตอบแทนสูงคุ้มค่าเหนื่อยรวมทั้งมีโอทีให้ทำหลายชั่วโมงเพื่อที่จะเก็บเกี่ยวรายได้ให้ได้มากที่สุด แต่ทั้งนี้ก็ต้องไม่เป็นงานหนักมากจนเกินไป แม้จะเป็นงานในลักษณะที่เรียกว่า "งานประเภท 3D" ได้แก่ Dirty งานสกปรก Dangerous งานเสี่ยงอันตราย และ Difficult งานยากงานลำบากก็ตาม นอกจากนี้แรงงานยังมีการปรับตัวด้านการรักษาความสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย การปรับตัวเรื่องการหลบหนีเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองผ่านการให้นายจ้างเป็นผู้ช่วยเหลือ แจ้งข่าว สอดคล้องกับ Haotawanich (2013) ที่พบว่า การปรับตัวผู้ใช้แรงงานไทยย้ายถิ่น มีอยู่ 7 ประเด็น ได้แก่ 1) แรงจูงใจหลักในการไปทำงานต่างประเทศ ที่มีความคาดหวังถึงรายได้ที่ดีกว่า

2) ภาวะใจเมื่อต้องย้ายถิ่น ที่มีความรู้สึกกังวลถึงครอบครัวและความเป็นอยู่ในต่างประเทศ 3) การประสบกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเมื่อเดินทางถึงประเทศปลายทาง 4) สิ่งรบกวนใจในสภาพแวดล้อมใหม่ ได้แก่ ความคิดถึงบ้านความทุกข์ใจ และความเหน็ดเหนื่อยท้อแท้ 5) การปรับตัวเมื่ออยู่ในวัฒนธรรมใหม่ ด้วยการปรับเจตคติความคิดและจัดการกับสิ่งรบกวนใจ 6) สิ่งกีดขวางในการดำเนินชีวิตในต่างประเทศ ได้แก่ การรวมกลุ่มคนไทยในต่างประเทศ และ 7) รางวัลจากร่างกายในต่างแดน ที่ทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับ Pairaor et al. (2013) ที่ศึกษาด้านการต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานพบว่า การต่อสู้ดิ้นรนของแรงงานที่ต้องเผชิญแลด้วยความเสี่ยงในชีวิต อย่างไรก็ตาม วิธีของการดิ้นรนของผู้เดินทางไปทำงานแต่ละคนย่อมมีเหตุผลและความหมายที่นิยามแตกต่างกัน การทำความเข้าใจทั้งในระดับปัจเจกหรือรวมทั้งรัฐเองก็เป็นส่วนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการดูแลหรือส่งเสริมแรงงานผู้ที่ยอยู่นอกเขตพรมแดน หรือนอกเหนือกฎหมายก็ตาม

เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 แรงงานไทยซึ่งมีการติดตามข่าวสารอยู่เป็นระยะเพราะทุกคนต่างมีความกังวลอย่างมากเพราะทราบว่าเป็นโรคที่มีการติดเชื้ออย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงเริ่มมีการปรับความคิดที่อยากจะกลับไปยังภูมิลำเนา ในกรณีที่แรงงานตัดสินใจกลับภูมิลำเนา พบว่า มีหลายสาเหตุด้วยกันในการตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับ ซึ่งสาเหตุหลักคือ สถานการณ์ของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในประเทศเกาหลีใต้ที่มีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องทำให้มีความเสี่ยงในการดำรงชีวิต และบริบทการทำงานของแรงงานผิดกฎหมายจะต้องมีการพบผู้คนมากมายทั้งแรงงานด้วยกันจากหลายประเทศ พบกับนายจ้าง ซึ่งทั้งหมดอาจเป็นผู้ติดเชื้อได้ทั้งหมดจึงเป็นปัจจัยผลึกสำคัญในการตัดสินใจเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนา ส่วนปัจจัยประกอบอื่นที่มีส่วนในการตัดสินใจ เช่น การมองเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะกลับมาเพื่อที่จะกลับเข้าไปใหม่อย่างถูกกฎหมายจากนโยบายของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ให้รายงานตัวกลับและไม่ขึ้นบัญชีดำสามารถที่จะกลับเข้าไปทำงานอย่างถูกกฎหมายได้ เป็นต้น รวมทั้งกลับมาด้วยเหตุผลความรู้สึกส่วนตัว เช่น เพื่อมาอยู่กับครอบครัว ขอลับมาตายที่บ้านเกิด เป็นต้น และยังมีบางกลุ่มที่สามารถต่อรองกับนายจ้างได้ในการกลับมาเพื่อเอาสถานะที่ถูกกฎหมาย และให้นายจ้างเรียกกลับไปทำงานอีกครั้ง สอดคล้องกับ Pairaor et al. (2013) ที่ใช้แนวคิดของ Marx ในการศึกษารูปแบบการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของกรรมกรไทย ซึ่งศึกษากรณีโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ โดยพบว่า แรงงานสร้างพลังอำนาจในการต่อรองพยายามท้าทายและเป็นฝ่ายกำหนดกฎระเบียบในการทำงานจากระดับล่างสู่บนบ้าง เพื่อคานอำนาจของทุนไม่ให้เอารัดเอาเปรียบผลประโยชน์ของแรงงานจนเกินไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการดำรงชีพของ Moser (อ้างถึงใน Laungaramsri, 2007) การเลือกใช้ยุทธศาสตร์การดำรงชีพประเภทต่าง ๆ ยุทธศาสตร์ในการดำรงชีพนั้นเป็นได้ทั้งแนวทางที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และทั้งทางเลือกที่ปรับใช้ในการรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจคาดเดาได้

ซึ่งครัวเรือน หรือปัจเจกจึงมีฐานะเป็นเสมือน "ผู้จัดการแผนอันซับซ้อน" ที่ซึ่งทรัพยากรต่างก็เกี่ยวพันซึ่งกันและกันทั้งหนุนเสริม หรือทดแทนซึ่งกันและกัน

ทั้งนี้ จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ของแรงงานไทยที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยมีความแตกต่างกันระหว่าง 3 กลุ่ม ที่เกิดจากมาตรการควบคุมโรคของรัฐบาลไทย คือ 1) กลุ่มที่เดินทางมาก่อนมาตรการควบคุมของรัฐ 2) กลุ่มที่เดินทางมาในช่วงที่เริ่มมาตรการ 3) กลุ่มเดินทางมาหลังจากกระแสสังคมสงบลง จากผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ Howard Becker (1963) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการประคับประคองคือ กลุ่มที่มีอำนาจ เพราะกลุ่มที่มีอำนาจเป็นผู้ที่สร้างกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาใช้บังคับสมาชิกในสังคม และเป็นผู้ที่คอยชี้ว่าใครคือผู้กระทำผิดหรือผู้เปี่ยงเบน ซึ่งแน่นอนผู้ที่ถูกประคับประคองได้แก่ กลุ่มที่ไม่มีอำนาจ เช่น คนชั้นต่ำ คนจน ชนกลุ่มน้อย เป็นต้น ในขณะที่คนที่มีอำนาจและชนชั้นสูง มักจะไม่ถูกประณามและลงโทษถึงแม้จะเป็นผู้กระทำผิดหรือเป็นผู้เปี่ยงเบนก็ตาม

ในส่วนของผลการวิจัยด้านความรู้สึกรักคิดของชาวบ้านที่มีต่อแรงงานไทยผิดกฎหมายที่เดินทางกลับมากักตัวในชุมชนบ้านเกิดของแรงงานเองนั้น ได้เกิดแรงเสียดทานขึ้นระหว่างระหว่างคนในชุมชนกับแรงงานซึ่งถูกมองว่าเป็นพาหะนำโรคเข้ามาแพร่เชื้อ อย่างไรก็ตาม แรงงานส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องปกติที่ชาวบ้านจะเกิดความหวาดกลัว ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่าแรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้สร้างปัญหา กลับมองว่าเป็นเหมือนฮีโร่ที่สร้างเงินสร้างรายได้เพื่อยกระดับฐานะในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับ La-orngrplew (2018) ที่อธิบายว่า ประสบการณ์ของการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่เคลื่อนย้ายไปทำงานต่างประเทศว่า มีมุมมองที่มองผู้เคลื่อนย้ายในฐานะ “ฮีโร่” ผู้ค้าจนผู้ที่ไม่ได้เคลื่อนย้ายผ่านเงินส่งกลับบ้าน ซึ่งเป็นการ “สร้างตัวตนใหม่” ให้กับแรงงานในฐานะของผู้สร้างประโยชน์แทนที่การเป็นแรงงานผิดกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแรงงานไทยในเกาหลีใต้

1) แรงงานควรติดตามข่าวสารของภาครัฐทั้งรัฐบาลเกาหลีและประเทศไทยผ่านช่องทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพของแรงงาน รวมทั้งนโยบายการช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ ของรัฐด้วย

2) แรงงานควรให้ความร่วมมือกับภาครัฐตามแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคและป้องกันตนเองและผู้อื่นในการเกิดกระแสในทางลบอันนำไปสู่ความขัดแย้งของสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแรงงานในต่างประเทศ

- 1) รัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ให้เจ้าหน้าที่ของภาครัฐในระดับชั้นปฏิบัติการสามารถดำเนินการรับมือประชาชนกลุ่มเสี่ยงผู้ที่เดินทางเข้ามาในประเทศ เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นอันเกิดจากความหวาดหวั่นในการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19
- 2) รัฐบาลควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลผู้ที่กักกันตัว ในพื้นที่ที่รัฐจัดหาให้ตลอดทั้ง 14 วัน เพื่อเฝ้าดูอาการ รวมทั้งตรวจสอบอาการแทรกซ้อน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความพร้อมต่อการดำเนินชีวิตตลอดทั้ง 14 วันอย่างราบรื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

- 1) ควรมีการพัฒนาส่งเสริมเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขในระดับต่าง ๆ ด้านความรู้ พร้อมทั้งจัดหาสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้มีความพร้อมต่อการทำงานพร้อมรับมือต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส
- 2) ควรมีการส่งเสริมการไปทำงานประเทศเกาหลีได้อย่างถูกกฎหมาย ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขต่าง ๆ ที่แรงงานไม่อาจเข้าถึงวิธีการทำงานอย่างถูกกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

- Ayuwat et al. (2010). Thai labor lifestyle in Taiwan: studying in destinations (In Thai). *Humanities and Social Sciences*, 27(1), 1-28.
- Ayuwat, D. (2019). "Isaan migrants" Situation and impact (In Thai). Khon Kaen: Klangnanawittaya.
- Becker, H.S. (1963). *Outsider: Studies in the the Sociology of Deviance*. New York: The Free.
- Department of Disease Control. (2020). *Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)* (In Thai). Retrieved April 6, 2019 from <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>.
- Haotawanich, P. (2 0 1 3). *Cultural adaptation of Thai migrant workers* (In Thai). (Unpublished master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Janthajam, A. (2018). *Lottery hawking: economic life based on urban mobility* (In Thai). (Unpublished master's thesis). Thammasat University, Bangkok.
- La-orngplew, W. (2018). *The politics of the (not) moving of young workers. in social life in mobility*. Pathum Thani: Thammasat University.
- Laungaramsri, P. (2 0 0 7). *A vision of living* (In Thai). Chiang Mai: Academic Development Fund, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.

- Massey, D.S. (1998). International Migration at the Dawn of the Twenty-First Century: The Role of the State. *Population and Development Review*. 25(2), 303-322.
- Ministry of Labor. (2019). *Labor statistics data* (In Thai). Retrieved April 11, 2019 from <http://www.mol.go.th/academician/news-1>.
- Pairaor et al. (2013). *Economic, social and health impacts from working abroad of workers in Nong Na Kham Sub-District, Mueang District, Udon Thani Province* (In Thai). (Research Report). Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani.
- Phatchanee, K. (2005). *Martial patterns in daily life of Thai workers: a case study of factories in Sumthon Prakan Province* (In Thai). (Unpublished master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Roy & Andrews. (1999). *The Roy's Adaptation Model*. Stamford: Appleton & Lange.
- TNN24. (2018). *Unlock Thai workers are illegal in Korea* (In Thai). Retrieved April 11, 2019 from <https://www.youtube.com/watch?v=5uE0i2VArIs&t=1125s>.
- Udon Thani Provincial Public Health Office. (2020). *List of Thai migrant workers in South Korea who reported to their domicile during the COVID-19 outbreak in Udon Thani province* (In Thai). Udon Thani: Udon Thani Provincial Public Health Office.
- Urry, J. (2007). *Mobilities*. Cambridge: Polity Press.
- Wongboonsin, P. (2009). *Migration: Theories and Possibilities in Asia* (In Thai). Bangkok: College of Population Sciences Chulalongkorn University.
- Workpoint News. (2020). *Opening up the numbers of illegal Thai workers in South Korea, coordinating with the Korean Immigration Bureau to keep illegal workers for another 14 days* (In Thai). Retrieved April 6, 2020 from <https://workpointnews.com/2020/03/04/labur-thai-korea>.